

УДК 353:332.145

О. С. Качний,
к. держ. упр., докторант, Міжрегіональна академія управління персоналом

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УТВЕРДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

О. Kachniy,
Ph.D., Assistant Professor, Interregional Academy of Personnel Management

ECONOMIC PRINCIPLES OF APPROVAL OF BALANCED REGIONAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Досліджено економічні засади утвердження збалансованого регіонального розвитку в Україні. Виявлено умови, котрі спричиняють необхідність модифікації механізму державного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів. Обґрунтовано перспективні напрями забезпечення подальшого розвитку економіки регіонів в умовах європейської інтеграції нашої країни.

The economic principles of the establishment of balanced regional development in Ukraine are investigated. The conditions, which necessitate modification of the mechanism of state regulation by socio-economic development of regions, are revealed. The perspective directions of ensuring the further development of the region's economy in the conditions of European integration of our country are substantiated.

Ключові слова: регіон, регіональний розвиток, соціально-економічний розвиток регіонів, механізми державного управління, економічна політика регіонального розвитку.

Key words: region, regional development, socio-economic development of regions, mechanisms of public administration, economic policy of regional development.

ВСТУП

Роль держави щодо забезпечення розвитку регіонів у сучасному світі не обмежується лише регуляторними функціями, наприклад, як-от стимулювання економічного зростання, раціонального використання трудового потенціалу, забезпечення прогресивних зрушень у галузевій і територіальній системах, підтримки експорту продукції та послуг. Головною метою державного управління регіональним розвитком наразі стає забезпечення економічної та соціальної стабільності, захист вітчизняних виробників на світових ринках, гармонізація майнових відносин, зміцнення існуючого ладу, демократизація управління, а відтак й транзит держави в європейські та євроатлантичні структури.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Сучасна несприятлива макроекономічна ситуація в Україні, дефіцит інвестицій та інновацій, стагнація виробництва, зниження життєвого рівня та соціального добробуту народу диктують необхідність створення ефективної, соціально орієнтованої і екологічно безпечної моделі суспільного розвитку. Така модель повинна ґрунтуватись на прогресивних економічних і науково-технічних зрушеннях, соціально орієнтованих ринкових перетвореннях, оздоровленні навколишнього середовища та екологізації суспільного життя на засадах сталого розвитку, використанні конкурентних переваг країни та її регіонів у міжнародному поділі та інтеграції праці. Відтак одним із напрямів забезпечення подальшого розвитку економіки держави в умовах європейської інтеграції нашої країни має бути підтримання курсу на інноваційний розвиток економіки регіонів.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогоднішній день, незважаючи на наявне законодавство та розуміння проблем регіонального соціально-економічного розвитку, не вдалося досягнути суттєвих результатів щодо зменшення регіональних диспропорцій, раціоналізації системи державного управління. Відтак потребує розробки та впровадження у життя концепція управління процесом трансформації економіки українських регіонів у високоефективну соціально-орієнтовану ринкову економіку, становлення матеріальної бази стійкого розвитку добробуту суспільства, покращення умов життєдіяльності всіх верств населення.

Безперечно, державна регіональна політика повинна забезпечити формування оптимальної високоефективної структури господарства регіонів, яка б сприяла їхньому комплексному розвитку на основі природно-ресурсного, виробничо-економічного і науково-технічного та людського потенціалів, наявної інфраструктури, історико-культурних надбань і традицій з використанням переваг та можливостей геополітичного становища регіонів [2]. Відтак активна державна регіональна соціально-економічна політика покликана сприяти мобілізації всіх регіональних ресурсів для забезпечення економічного зростання й поглиблення структури економічних трансформацій у державі, зміцненню демократичних основ розвитку українського суспільства.

Пріоритетними напрямами цілеспрямованої державної регіональної економічної політики мають бути: зміцнення єдності економічного простору, розширення та поглиблення міжрегіональних економічних зв'язків, розвиток внутрішніх товарних ринків, що сприятиме зміцненню економічного потенціалу регіонів.

Зауважимо, що зміцнення єдиного економічного простору України є найважливішим завданням державного регулювання економіки регіонів, вирішення якого можливе за допомогою створення ринку капіталів, розвитку системи акціонерних компаній, фондових бірж, комерційних банків, фондів товарних і сировинних ресурсів [1].

Визначаючи найважливіші напрямки економічної політики регіону, не можна не відзначити актуальність інтеграційного процесу, адже чим тісніші економічні зв'язки з іншими регіонами й державами, тим більшою мірою самостійним і якісним буде регіональне відтворення.

До того ж, успішність реалізації економічної політики регіонального розвитку багато в чому залежить від поєднання розмаїтості конкретних підходів до вирішення проблем в окремих регіонах і єдності загальних принципів функціонування ринку в межах держави [3]. При цьому особливо доцільне формування правового й організаційного механізму вертикальних і горизонтальних взаємодій суб'єктів господарювання й органів управління, сприяння суспільному й територіальному розподілу праці, розвитку єдиного ринкового простору, розроблення заходів щодо подолання розпаду міжрегіональних господарських зв'язків.

Серед першочергових завдань регіональної економічної політики слід назвати: створення інституційних передумов до стимулювання економічного зростання, ліквідації адміністративних бар'єрів щодо розвитку підприємництва; розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва, реалізація потенціалу регіональних кластерних ініціатив (у тому числі щодо спільного освоєння ресурсів); реалізація інвестиційної реформи, поліпшення інвестиційного клімату, формування системи інноваційно-зорієнтованих інвестиційних проектів, створення низки нових інструментів інвестиційного фінансування; диверсифікація джерел фінансового забезпечення розвитку регіону, раціональне поєднання державного, місцевого, приватного та міжнародного фінансування; інноваційний розвиток агропромислового комплексу, реалізація експортного потенціалу сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні.

Механізм державного регулювання регіонального розвитку повинен гнучко поєднувати методи прямого й опосередкованого впливу на соціально-економічні процеси. Наприклад, прямим економічним регулюванням може бути безповоротне цільове фінансування, пряма фінансова допомога, вибіркова фінансова допомога, надання премій, субвенції, прямі субсидії (дотації, доплати). Опосередкованими формами економічного регулювання можуть слугувати підйоми кредитно-грошової, податкової, амортизаційної, валютної, зовнішньоекономічної політики.

На наше переконання, найбільш ефективними механізмами забезпечення сталого економічного розвитку будь-якого регіону України виступає органічне поєднання вітчизняного економічного потенціалу, довгострокових закордонних інвестицій з науково-експертним супроводом з боку провідних фахівців у галузі державного регулювання економіки. Але це матиме успіх лише за умов використання новітніх інтерактивних технологій залучення широкої громадськості до розробки, впровадження й моніторингу управлінських економічних стратегій. Визначальною ознакою такого підхо-

ду є спрямування об'єднаних зусиль влади, бізнесу та громадськості на збереження й розвиток потенціалу і традицій регіону задля відчутного покращення життя мешканців кожної територіальної громади.

У контексті розгляду даної проблематики, зауважимо, що на сучасному етапі розвитку економіки України та регіонів, потрібно не тільки забезпечення можливості повного аналізу економічного розвитку, але так само і забезпечення можливості складання аналізів і прогнозів у частині обґрунтування вибору основних напрямів розвитку регіонів з метою формування системи державного управління їх стійким розвитком. Для перспективного аналізу ефективності державного управління соціально-економічним розвитком регіону необхідне формування такого набору індикаторів, який дозволяв би провести оцінку з урахуванням усіх факторів, що визначають розвиток регіону: економічних, соціальних, політичних, екологічних.

Відтак, перш за все, необхідно обґрунтувати заходи стосовно систематизації і розвитку науково-аналітичної бази управління соціально-економічним розвитком регіону, для чого варто: уточнити критерії і показники соціально-економічної ефективності управлінської діяльності в регіоні; розробити методику аналізу і оцінки рівня господарської діяльності у регіоні. Слід зазначити, що алгоритм розрахунків по даній методиці дозволяє отримати об'єктивну характеристику стану господарства регіону та його місця у народногосподарському комплексі країни, виявити реальний ресурсний потенціал забезпечення соціальних потреб населення.

Стратегічне значення має для регіонів налагодження ефективної зовнішньоекономічної (у тому числі зовнішньоторговельної) політики [4]. Пріоритетними завданнями у сфері зовнішньоторговельної політики регіонів слід визнати такі: відновлення докризових тенденцій і подолання розбалансованості зовнішньої торгівлі за рахунок нарощування експорту, стимулювання імпортозаміщення та зміни товарної структури експорту в бік продукції з високим рівнем доданої вартості; оптимізацію структури імпорту з метою збільшення частки продукції промислового призначення; забезпечення результативного діалогу між центром і регіонами у процесі прийняття рішень щодо реформування зовнішньоторговельної діяльності; сприяння з боку місцевої влади у встановленні стабільних зовнішньоекономічних зв'язків підприємств, розташованих на відповідній території; формування преференційних митних режимів на основі використання переваг географічних розташування України, ефективного задіявання потенціалу прикордонних і припортових територій; розвиток інноваційних виробничих комплексів кластерного типу, орієнтованих на випуск конкурентоспроможної експортної продукції.

З метою збільшення регіональної бази оподаткування і, як наслідок, доходів регіонального бюджету необхідна велика концентрація високотехнологічних виробництв, а стосовно вже існуючих — їх максимальна завантаженість. Звідси необхідність поступової переорієнтації значної частини регіонів на розвиток виробництв глибокої переробки і високої доданої вартості. Таким чином, у сфері промислової політики основними пріоритетами виступають: створення нових підприємств і формування промислових кластерів у пріоритетних секторах економіки, що забезпечують високу додану вартість; підвищення рівня конкурентоспро-

можності й інноваційного потенціалу існуючих підприємств і організацій регіону; скорочення кількості неефективних підприємств і організацій (реструктуризація і ліквідація), включаючи підприємства або організації, що перебувають у державній власності; стимулювання компаній до виробництва нової продукції, технологічного переозброєння; активне позиціонування сектора досліджень і розробок в економіці; вдосконалення державної системи фінансування наукових досліджень і розробок у частині пріоритетності їх підтримки за критеріями конкурентоспроможності і співфінансування бізнесу; формування і розвиток системи науково-технічних та інноваційних фондів; вдосконалення і розвиток виробничо-технологічної інфраструктури; стимулювання наукомісткого експорту; розвиток механізмів приватно-державного партнерства в реалізації перспективних напрямів інноваційного розвитку.

Невід'ємним складником конкурентоспроможності регіонів є зростання ділової активності та оптимізація структури підприємництва, що потребує від місцевої влади посиленої уваги до такого: визнання розвитку малого підприємництва пріоритетним напрямом соціально-економічної політики на місцевому рівні та відповідне унормування цього положення у програмних документах і заходах державного управління; всебічної підтримки започаткування підприємницької діяльності (надання на конкурентних засадах приміщень і виробничих потужностей, виділення земельних ділянок підприємцям та установам, створення розвиненої інфраструктури для ведення бізнесу); сприяння суб'єктам малого підприємництва у доступі до мікро-кредитів (за рахунок тісної співпраці з регіональними фондами підтримки підприємництва); сприяння розвитку малого підприємництва на селі (зокрема у сфері приватного сільськогосподарського виробництва, у секторі домогосподарств, сільського та зеленого туризму тощо); формування інвестиційної карти регіону; включення сфер, привабливих для малого підприємництва, до переліку інвестиційних об'єктів, пріоритетність залучення інвестицій до сектору малого підприємництва; надання консультаційної та інформаційної підтримки суб'єктам малого бізнесу щодо диверсифікації сфер підприємницької діяльності, у тому числі на інноваційній основі; залучення суб'єктів малого та середнього підприємництва до виконання державних і регіональних замовлень; запровадження регулярно моніторингу щодо стану малого підприємництва з відповідним коригуванням (на основі його результатів) заходів у межах програм розвитку територій.

При цьому корпоративним об'єднанням підприємств необхідно створити систему корпоративної статистики і, спираючись на неї, розробляти пропозиції щодо перспектив та напрямків економічного розвитку регіонів. Уявляється найбільш доцільним провести таку роботу в рамках регіональних торгово-промислових палат, які вже накопили певні бази даних (реєстри підприємств, статистика окремих товарних ринків, міжрегіональних угод тощо).

Забезпечення зайнятості населення та розвитку підприємницької діяльності неможливе без відповідної трансформації процесів відтворення трудового потенціалу. Адже процес регіонального відродження, як і вихід національної економіки на вищий ступінь розвитку, вимагає створення не лише сучасної матеріально-технічної бази, впровадження новітніх, високопродуктивних технологій, а й формування такої висококваліфікованої продук-

тивної сили, яка за своєю структурою і професійним складом була спроможною задовольнити потреби ринкових перетворень. На жаль, прогресуючий спад виробництва, різке зниження доходів більшості працюючих призвели до руйнування інтелектуального потенціалу населення, знецінення мотиваційних стимулів до підвищення продуктивної праці, до масової декваліфікації кадрів.

Враховуючи перераховані проблемні моменти та їх природу, вихідною базою для формування державного механізму збереження та відтворення трудового потенціалу має бути створення системи його моніторингу. Саме моніторинг дав би можливість завчасно запобігти виникненню небезпечних явищ у соціально-трудої сфері, ґрунтовно розробляти як оперативні соціальні, організаційно-економічні і політичні рішення, так і довготермінову стратегічну політику щодо збереження і ринкової трансформації трудового потенціалу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, розмаїтість застосовуваних механізмів регулювання регіонального соціально-економічного розвитку покликано забезпечити створення раціональних і взаємовигідних відносин між державою й місцевими органами влади, адаптувати до сучасних умов здійснення реформ, наблизити механізми регулювання регіонального економічного розвитку до норм і стандартів Європейського Союзу з метою інтеграції економіки України у світовий економічний простір.

Література:

1. Козоріз М. Напрями модернізації механізмів реалізації державної політики регіонального розвитку в Україні / М. Козоріз // Регіональна економіка. — 2015. — № 2. — С. 52—61.
2. Олексенко Р.І. Причини та наслідки інфляційних процесів в Україні // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. — 2009. — № 3. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=44>
3. Підвисоцький Р. Регіональна економічна співпраця сприятиме сталому розвитку України / Р. Підвисоцький // Вісник НБУ. — 2014. — № 8. — С. 42—45.
4. Савченко В. Теоретичні засади регулювання соціально-економічного розвитку держави та регіонів / В. Савченко // Наукові праці. — 2016. — № 99. — С. 18—23.

References:

1. Kozoriz, M. (2015), "Directions of modernization of mechanisms of realization of the state policy of regional development in Ukraine", *Regional'na ekonomika*, vol. 2, pp. 52—61.
 2. Oleksenko, R.I. (2009), "Causes and consequences of inflation processes in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=44> (Accessed 17 Jan 2013).
 3. Podvysotsky, R. (2014), "Regional economic cooperation will promote sustainable development of Ukraine", *Visnyk NBU*, vol. 8, pp. 42—45.
 4. Savchenko, V. (2016), "Theoretical principles of regulation of socio-economic development of the state and regions", *Naukovi pratsi*, vol. 99, pp. 18—23.
- Стаття надійшла до редакції 01.02.2018 р.*